

Jordi Arqués: A Argelers hi hem passat una manta per sobre

Europa Espanya Català

Autor: Biel Barnils

Vaig conèixer de vista en Jordi Arqués quan jo treballava de llibreter a La Tralla de Vic. M'encarregava llibres de teatre, sobretot. Anys més tard vam coincidir al teatre laboratori de l'Institut del Teatre: un espai de creació i llibertat on fèiem improvisacions sense guió i a vegades sense xarxa o amb una xarxa que es construïa cadascú. Se'm va obrir tot un món que encara em dóna fruits, tant si escric, faig una escultura o preparo una entrevista. I un bon dia, per alguna estranya raó, em va demanar que participés com a actor, juntament amb 21 persones més, a l'obra "Argelers", que vam estrenar a la Trobada de Teatre de Centelles 2018 i que el proper 17 de febrer portarem a l'Atlàntida. Centre d'Arts Escèniques d'Osona.

Jordi Arqués | © Marina Raurell

Ets actor, director i pedagog. Un dia em vas confessar que això d'ensenyar t'agrada molt.

Sí, crec que és part de la meva feina. No entenc la feina d'actor sense la pedagogia ni sense poder dirigir. És un tot i a més a més es retroalimenta. Aprenc molt dels meus alumnes, sempre, constantment. En tot el que es fa i com treballen ells, a partir d'exercicis que tens al cap quan els poses a la pràctica apareixen coses noves que les pots aplicar a la teva feina d'actor o de director. No entenc una cosa sense l'altra. Segurament tot això també apareix a vegades des de la necessitat al principi. De petit volia ser actor però amb el temps et vas endinsant en la pedagogia, la direcció i et vas fent un ésser més complet dins el món del teatre.

Entenc que cada edat s'hi relaciona diferent amb el teatre. No és el mateix un actor de 5 anys que un de 15, 25, 45 o 105. Tu que ets pare, com has vist que s'hi relacionen els nens petits amb el teatre i l'escenari en general? Tenen un imaginari que no tenim nosaltres, per desgràcia, i una idea de la representació molt desenvolupada.

Sempre he entès que el teatre és joc. És importantíssim. En anglès fer teatre és play i ho porto fins a les últimes conseqüències en aquest cas. I això connecta directament amb les edats més prematures. Un dels problemes dels adults és que perdem la capacitat de joc i amb això moltes altres coses. El teatre és una manera de connectar amb aquest nen que encara portem a dins. Sempre que comencem a treballar el teatre amb els nens petits ho fem a partir del joc simbòlic i procurem que el fet de que tinguin públic mirant sigui el menys traumàtic possible. Quan veig les meves dues nenes jugant a casa a ser moltes coses, és fantàstic l'imaginari, el món que es creen, els espais, les històries. I moltes vegades quan s'adonen que hi ha un adult que els està veient deixa de ser tan interessant. I no els ve de gust allò que estan fent en aquell moment. És molt respectable. Hauríem de poder jugar de la mateixa manera quan juguem sols que quan hi ha espectadors al davant. Tot i que és molt bonic a nivell teòric a la pràctica és més complicat.

Em fas pensar amb un amic meu músic que diu que l'espectador li fa molta nosa, li sobra. Ell vol tocar l'instrument i prou sense esperar un reconeixement. I a tu d'on et ve aquesta passió pel teatre. De família? De caràcter?

Suposo que és una barreja de tot, és difícil saber exactament. Sempre he sigut un gran tímid. Em posava vermell quan havia de dir coses davant de la classe. Recordo amb terror els dies que havíem de tocar la flauta, em relliscaven els dits i no hi havia nassos que allò sonés. O quan havia de parlar en públic. I quan vaig descobrir el teatre se'm van obrir coses. Cadascú de nosaltres té

molt a dir, només has de trobar el lloc concret o el canal per poder treure-ho. Per mi el teatre és una mica una manera de fer una pròpia revolució. En el cas d'Argelers, ostres, és una cosa que tens al pap durant tant de temps. Hi tens tants sentiments i tantes coses posades a dins. Com ho trec tot això? Que tinguem el luxe de tenir el teatre com a canal d'emoció per treure-ho és un privilegi.

També ve, i això no ho agrairé mai prou, que als meus pares els agradava anar a teatre. No són grans entesos però anaven sempre a l'Orfeó Vigatà. I els deien, com pot ser que porteu un nen tan petit a veure això que no entendrà res? Amb 5-6 anys em menjava Tennessee Williams, Sartre, Shakespeare, Txèkhov, perquè en aquell moment les companyies de teatre amateur feien això. I Guimerà. Recordo també, sé que és una d'aquestes coses que tinc al cap que muntaré, que és els "Morts sense sepultura" del Sartre, que em va deixar entusiasmat. Vaig sortir d'allà amb ganes de llegir coses sobre la Segona Guerra Mundial, els nazis, la resistència. A partir d'aquí també em va agafar una mena d'eufòria amb el tema de la història. El teatre em va connectar amb un punt de realitat. I després vaig començar a fer Pastorets, evidentment. Tots els actors de Catalunya han sortit dels Pastorets o de la Passió.

A tu t'agrada molt Federico Garcia Lorca. A mi m'agraden Txèkhov, Shakespeare. Diques més noms.

M'agrada molt Bernard-Marie Koltès que crec que hauria de ser molt més reconegut. En els últims anys estic enganxat a Moawad. Però sempre n'hi ha un que està per sobre de tots que és Shakespeare. No hi ha ningú que el pugui posar al mateix graó. Està a dalt de tot perquè dins de Shakespeare hi és tot.

S'ha traduït molt al català.

Té moltes versions, sí. I cadascuna, segons l'època, ha tingut més volada: la de l'Oliva, el Sagarra, el Sellent. I passa també amb els seus sonets.

I llegeixes obres de teatre o et passa que no pots perquè ja de seguida imagines com ho muntaries.

Sí, i el llegeixo molt ràpid.

I llegir Shakesperare és un plaer.

Shakespeare el llegeixo des d'un altre punt perquè hi ha moltes altres coses a part de teatre. Hi ha filosofia, ciència, antropologia, història, assaig.

No només llenguatge.

No.

Per cert, ja que enguany que és l'Any Joan Brossa, ell va escriure una extensa obra teatral, t'hi veuries fent alguna cosa d'ell?

Ara m'has enganxat.

Tu estàs obert a tot, eh?

Sí, però no el conec prou. El conec menys dels que m'agradaria conèixer-lo.

Té unes obres de teatre espectaculars però sovint és difícil de representar.

He vist coses lligades amb la màgia també.

Bé, un altre estona ja en parlarem, si cal.

I un bon dia te'n vas anar amb les 3 dones de la teva vida a Argelers. Què hi va passar allà, Jordi?

Em va fer un click alguna cosa que ja tenia a dintre segurament. Havíem de muntar una obra de teatre per la Trobada de Teatre de Centelles. Hi havia alguna proposta i havíem de pensar-ho bé i ens vam prendre un temps de descans i reflexió. Llavors vaig anar de vacances amb la família a la Catalunya del Nord i vam visitar Elna, el memorial de Ribesaltes, el petit museu d'Argelers i la seva platja. Ja sabia que hi havia molt poca cosa a la platja, em van dir "veuràs aquesta placa i prou". Al preguntar com arribar-hi em van dir "posa al navegador coco beach". El primer crit de

ràbia important va aparèixer allà. Com pot ser? Què ha passat en aquest país que de cop en un lloc que 100.000 persones hi van passar el que hi van passar, cadascú de nosaltres hi té gent molt propera, s'hagi oblidat d'aquesta manera? I un lloc d'horror, i que sobretot hauria de ser de memòria, s'hagi de buscar com a "coco beach"? Em vaig asseure a la platja, vaig deixar que les meves nenes juguessin a la sorra i em vaig quedar allà assegut i pensant que això no podia ser, no es pot quedar d'aquesta manera. Hi ha algú que es mereix que diguem alguna cosa més i expliquem la seva història. Va ser automàtic: sortir de la platja, agafar el telèfon, trucar a l'Àngels i dir-li "ja sé què vull fer, això". Aquest va ser l'inici d'aquesta gran aventura.

En aquest obra hi ha textos de l'Agustí Bartra, en Víctor Sunyol, en Ferran de Pol i testimonis recollits per l'Assumpta Montellà. Hi ha molta obra escrita sobre l'exili català del segle XX, dic del XX per especificar-ho perquè els catalans ens hem hagut d'exiliar tots els segles gràcies al govern espanyol i feixista de torn. I tu, de tot el que s'ha escrit sobre l'exili català del segle XX, sempre destaqués molt el llibre "Crist de 200.000 braços" d'Agustí Bartra.

Molt. Vaig al·lucinar. I alhora quan vaig començar a llegir aquest llibre de cop va començar a aparèixer tota una sèrie d'imaginari que m'havia aparegut quan estava assegut a la platja. Evidentment des del llenguatge preciós, fantàstic i ric d'en Bartra. Per altra banda em vaig preguntar com podia ser que amb 40 anys no hagués conegut aquesta obra. Com pot ser que no sigui lectura obligatòria dels nostres alumnes d'ESO o Batxillerat? Com pot ser que ens perdem aquesta obra d'art que parla de nosaltres? Els nostres nens miren "La llista de Schindler" i llegeixen "El nen del pijama de ratlles". No dic que no s'hagi de llegir, ni molt menys, però tenim Argelers aquí al costat, a 1 hora i mitja, on s'hi feien atrocitats similars a les que es feien a tots aquests camps de concentració i hi havia gent que estava patint d'aquesta manera. I a part, són els nostres pares i avis. No és una qüestió de quantificar el dolor. No pot ser que els haguem oblidat d'aquesta manera. No pot ser que tot el que van arribar a lluitar els nostres avis per nosaltres ens ho haguem ventilat. Ens han ajudat a ventilar-nos-ho entre uns i altres. Si parles amb els francesos suposo que no se sentiran excessivament orgullosos del que van fer.

Encara hi som.

Sí, estan negant els fets de l'1 d'Octubre.

Recordo que el dia de l'estrena em vas dir a mi, i suposo que a molta altra gent, que els hi devíem. Estàvem tots molt emocionats i tenia la sensació que amb aquella estrena els hi havíem tornat una part del que els hi devíem.

Sí...

Pablo Ruiz Picasso deia que "la pintura és un instrument de guerra ofensiva i defensiva contra l'enemic". Lluny d'aquesta visió ensucrada de la cultura, que el Poder i la gent adinerada fa servir per vestir perquè queda molt bé, o per especular, hi ha aquesta altra visió de la cultura per atacar unes idees molt concretes o per defensar-se d'unes altres. Hi creus tu en aquest poder de la cultura com una arma d'atac i de defensa?

Sempre n'he dit eina i no pas arma, potser és una manera de tranquil·litzar-me a mi mateix. T'ho deia només començar, per mi és una eina de revolució pròpia, de ganes d'explicar alguna cosa. Darrera d'un espectacle pot no haver-hi cap ideologia? Jo, almenys, no sé com es fa això. Entenc el teatre des d'un punt molt íntim i lligat amb el que penso, com ho penso, i sempre hi traspua alguna cosa. En el moment en que no ho pugui connectar ja no m'interessarà fer teatre. Si només és una qüestió de divertiment em fa més mandra. Ara, ho respecto molt, com a espectador m'ho passo bé però jo no ho sé fer.

A "Argelers" hi has posat una mica de sucre però t'agraeixo que no n'hagis posat massa. Però n'hi has hagut de posar una mica perquè si haguessis hagut d'explicar allò que realment va passar-hi.

No es pot fer. És un punt de partida aquest, és una premissa per començar el treball. Ho he sentit a dir alguna vegada, "era més dur el que hi passava allà dins". Segur, però si nosaltres intentem representar allò que hi passava allà al camp amb teatre ningú s'ho creurà perquè és impossible interpretar el dolor des d'un punt de vista hiperrealista com aquesta gent va viure a dins d'Argelers o a qualsevol camp de concentració. O t'allunyes i ho pots fer des d'un distanciament, canviant l'època, el focus d'atenció o és impossible de fer. Ningú explicaria la mort del seu fill en primera

persona en el mateix moment en el que l'està perdent. Ho fas des de la distància o és impossible de fer-ho.

T'haig de dir que com a participant en aquest obra m'ha costat controlar les emocions per moltes raons que ara no venen al cas. He estat molt emocionat, no pas massa perquè per mi forma part de la vida emocionar-se, però sí que vaig viure un mes i mig molt intens. No només el dia que vam estrenar i els dos següents sinó també durant tot el procés. M'ho vaig creure. Com controla l'actor l'emoció dalt de l'escenari? Entenc que l'emoció és una eina que s'ha d'aprofitar, hi ha d'anar a pouar l'actor però tampoc t'has de passar perquè et pot traïr. Com ho fan els actors per controlar l'emoció i a la vegada aprofitar-la?

És difícil perquè més que tot moltes vegades són vasos comunicants. Com més emoció més difícil és controlar la tècnica. Quan apareix la llàgrima apareixen problemes tècnics a nivell de veu i moltes vegades és difícil. És evident que un actor ha de tenir un límit. En el moment que acabo l'escena tallo el canal aquest. És una de les preguntes que els faig als alumnes adolescents, un actor és un mentider? Hi ha una gran discussió que dura dies i dies. Segur que hi ha una part que sí. No sóc Hàmlet, un príncep que han matat el meu pare. Hi ha una part que és mentida, però hi ha una part que m'agradaria pensar que l'actor hi juga de veritat. Si et toco et toco de veritat, si et miro, si t'abraço. Hi ha emocions i sentiments que m'acompanyen al meu dia a dia que puc traslladar en un personatge concret. Ara, sempre sabent que aquí comença i aquí s'acaba. Com es fa això? Suposo que cadascú té les seves eines. Si ho sabéssim fer tot perdríem aquesta màgia. Em passa que en projectes d'aquests t'emociones i ho deixes tot. Sents aquella cançó al cap de 5 anys i se't posa la pell de gallina. T'apareix l'emoció. Estem vius i és interessant. Com controlar-la? He fet una gran volta per dir-te que no en tinc ni remota idea de com controlar l'emoció.

Un vigatà com tu com se sent dirigint una obra a l'Atlàntida?

Estic content de portar una cosa que he dirigit a la sala gran i també tenint en compte que això surt des del teatre amateur, gent que no és professional i que dedica les seves hores d'esbarjo al teatre i que hi ha deixat la vida. Quan vaig explicar la meva intenció de portar Argelers al teatre hi va pujar tothom al carro molt ràpid i ho agrairé sempre. Sí, em fa molta gràcia portar una obra a la sala gran de l'Atlàntida però, sobretot, per tota aquesta gent i que el seu esforç es vegi recompensat d'aquesta manera perquè hi han deixat tantes coses i hores de la seva vida. És una gran recompensa per ells.

Tinc la sensació que els que hem defensat la democràcia, és a dir Catalunya, és a dir la república encara hi som una mica al camp d'Argelers. Aquesta frontera que és el mar, Europa i el feixisme encara hi és. La tens aquesta sensació tu?

Només has de mirar què passa dia a dia. L'altre dia quatre encaputxats agafaven un periodista sense identificar-se de res perquè havia estat gravant l'aturada de l'AVE a Girona. Tenim molta gent a la presó esperant un judici i hi ha gent que ha fet coses terriblement pitjors i estan al carrer sense cap mena de problema. A Argelers hi hem passat una manta per sobre, durant molts anys interessadament no s'ha explicat res. Només uns quants, per sort, van tenir la lucidesa d'escriure molt sobre aquest tema però ha anat quedant en calaixos i no ha passat a l'escola.

Està passant el mateix amb l'1 d'Octubre. Evidentment, hi ha unes distàncies grans. El 3 d'octubre va sortir un il·luminat dient que això que va passar l'1 d'Octubre és mentida però ara hi ha molta gent que pensa que va ser un muntatge i ho han sabut fer. I també hem de pensar que algunes coses hem fet malament nosaltres. No hem sabut fer-ho millor per explicar-ho. Hi ha gent que va patir i rebre fort.

Encara hi som, sí, i pel que veig hi serem bastants anys. Em sap greu ser pessimista, no veig que hi hagi un canvi en poc temps.

La vida es puro teatro, que deia aquell.

Sí, el teatro de la vida.

Molt bé, Arqués.

Seguim, Barnils

Comparteix a Twitter

Comparteix a Facebook